

Борбе код Баточине 1804. године

ДОБРИВОЈЕ ЈОВАНОВИЋ
(Јагодина)

Апстракт: Баточина је представљала важно место на Цариградском друму, па је њено поседовање било услов, за даље војне операције на јужним границама пашалука, какои јаничарима тако и устаницима.

Борбе са Турцима започете су убрзо по дизању устанка. После договора у Орашцу, са својим одредима око Рудника заседе су држали Петар Кара и Арсеније Ломо, а касније су им се придружили Лазар Мутап и Милан Обреновић. У многим областима око Цариградског друма појавиле су се многобројне групе који су се докопале оружја, коња и одела од Турака. Због несигурности Турци се нису усуђивали да напуштају већа места.¹ Побуњеници су отворено изјављивали да не признају власт јаничара, већ признају само управу паше у Београду. Осман, моравски војвода писао је аги Мехмед Фочићу и Аганлији у Београду половином марта, да је једна група разбојника прошла кроз његово село и у неким селима око Баточине запалили више кућа. Чим је сазнао о нападу устаника окупио је коњанике и успео је да убије неколико устаника. Од тада у његовој области нису се појавиле сличне групе. Ипак је тражио инструкције у вези са могућим новим сукобима. У истом писму признаје да њега поданици слабо слушају, не дају данак, одбијају послушност и врше окупљања. Од Фочића је поново тражио војнике за борбу против побуњеника, јер му и поред обећања нико још није био послат.²

Према договору између дахија, Кучук Алија је из Београда требао да иде у помоћ Турцима у Руднику а затим и да се пробије до Јагодине и Ћуприје. Из Београда је пошао са око 600 коњаника. Код Крагујевца му се придружило још око 200 војника из крагујевачког гарнизона а вероватно и многи други из околних места, тако да је број његових људи био знатан. Кучук Алије је из два разлога настојао да се пробије до Јагодине. У Јагодини и Ћуприји било је доста турских војника, а и сама места била су

¹ А. Ивић, *Исписи из бечких архива о првом српском устанку*, књига I, 1804, бр. 34, стр. 42. Београд 1935.

² А. Ивић, *Исписи из бечких архива...књ. I*, бр. 33, стр. 40.

добро утврђена и снабдевена свим потребама за дуготрајну опсаду. Из Јагодине и Ћуприје могао је лакше да по околним пашалуцима сакупи још војске. Осим тога, његов долазак у Јагодину био је у вези и са доласком Гушанца Алије у Ћуприју, кога су дахије желеле да привуку на своју страну.

Још пре Карађорђевог доласка Кучук Алија се пробио према Јагодини. Устаници су војску Кучук Алије, после изласка из Крагујевца, шест сати гонили и притом побили доста Турака и запленили много плена, али вероватно нису били довољно снажни да му нанесу одсуднији пораз.³ Изгледа да устаници нису ни знали тачну јачину турске војске. У време овог продора дошло је до борби у Крагујевцу, у којима је место потпуно спаљено. Пробијајући се из Крагујевца Кучук Алија је крајем марта, отишао према Баточини., у намери да осигура повратак Цариградским друмом из Јагодине према Београду. Тамо је оставио један део своје војске од око 300 војника, под командом Ганића, а са око 100 војника отишао је према Јагодини.⁴ Према неким изворима Кучук Алија је у Баточину послао у 250 *Арнаута војника јабаница*, што се вероватно односило на неке одреде који су стигли преко Крушевца и Ћуприје, а не на јаничаре које је Кучук Алија повео са собом. По аустријским изворима Кучук Алија је остао у Баточини са 250 јаничара. Они су се затворили у три хана и џамију. За живот су Турци имали само нешто мало кукуруза у амбару који се налазио на око 30 метара од њиховог хана. На већој удаљености налазио се бунар, што им је додатно отежавало положај. Због удаљености зграда, нико од Турака није могао да се безбедно снабде храном и водом. Зато се очекивао брзи слом Турака, и убиство или заробљавање Кучук Алије.⁵ Устаници су намеравали да их глађу приморају на предају. Баточина је крајем 18. века имала 21 турску кућу, 2 кафане, 2 пекаре и 3 хана у које се могло сместити око 250 коња. Хришћанских кућа је било 33. Све куће су биле од дрвета.⁶

Карађорђе је кренуо са војском према Баточини у намери да истера јаничаре и затвори пут према Београду. Пошто су се јаничари добро утврдили, није желео да губи време у опсади, већ је део војске оставио код Баточине а са остатком кренуо у потеру за Кучук Алијом. Устаници су могли лако јуришем на ханове и џамију, да освоје Баточину, али нису

³ Л. Арсенијевић-Баталака, *Историја српског устанка*, књ. I, Београд 1898 (фото-типско издање), стр. 126. Два пута је Кучук Алија покушавао да се пробије из Крагујевца. Тек у трећем покушају му је то успело.

⁴ *Први српски устанак (акти и писма)*, књ. I, 1804-1808, у редакцији Радослава Перовића, Београд 1978, стр. 63. Писмо Карађорђа, Симе Марковића, Милована Луковчанина и Јанка Катића Митесеру из Баточине 2. априла 1804.

⁵ А. Ивић, *Исписи из бечких архива...* књ. I, бр. 86, стр. 112. У извештају стоји, да је Кучук Алија у Баточини опкољен са око 3.000 устаника.

⁶ М. Ђорђевић, *Ослободилачки рат српских устаника 1804-1806*, Београд 1967, стр. 115.

желели да подносе непотребне жртве. На Липару је Карађорђе оставио 1.500 војника под командом Теодосија Маричевића, коме је био задатак да спречи пружање помоћи јаничара из Јагодине опседнутим Турцима у Баточини.⁷ Када је Кучук Алија сазнао за опсаду Баточине, послао је одред од 500 људи под командом Тосун-аге да ослободе јаничаре опсаде.⁸ Теодосије Маричевић је на путу преко Липара поставио само страже, а главнину војске повукао је далеко од пута. Турци су у току ноћи, без борбе стигли до Баточине и успели да разбију устаничку опсаду. Успут су убили неколико устаника који су носили храну за војску на Црном врху изнад Јагодине.

Сазнавши од српских стража за овај продор јаничара, а сматрајући да их је водио сам Кучук Алија, Карађорђе је са војском из Штипља и са устаницима са Липара кренуо према Баточини да спречи ослобађање опседнутих Турака. Истог дана увече устаници су дошли до Баточине. Пошто Турци нису знали за Карађорђев долазак, он је одреде пешака поставио на путу према Јагодини, а са осталим пешацима, које је водио Јанко Катић из Рогаче и око 600 коњаника заузео је положаје око Баточине.⁹ Такође је и устанике које су јаничари потисли, укључио у своју војску. Сматрао је да се Турци неће дуго задржавати у Баточини, већ да ће настојати да се што пре споје са јаничарима у Јагодини, па је покушао да направи заседе на путу и да их потпуно опколи. Кнеза Ђуку Филиповића послао је на друм код Рогота. Карађорђе се послужио лукавством. Турци су приметили Карађорђев долазак, али су сматрали да устаничка војска није довољно јака да спречи њихов продор. Пошто су преноћили у Баточини, јаничари су рано ујутру 26. марта (сви датуми су по старом календару) кренули према Јагодини. По изласку јаничара из Баточине, Карађорђе је наводно због страха од сукоба са јаничарима повукао војску. Турци су ово повлачење устаника схватили као њихову слабост, па су због тога сви напустили Баточину и упутили се друмом према Јагодини. Али када су приметили да је друм изгажен, сматрали су да им устаничка пешадија начинила заседу, па су се повратили и према Јагодини кренули споредним друмом преко Кијева. То је устаницима одговарало, па су се упутили одмах у потеру за њима. Код Кијевског потока дошло је до велике борбе. У нападу на Турке прикључили су се и устанички одреди који су се налазили у заседи. У борби која је трајала око 5 сати, погинуло је око 400 Турака, од чега 30-40 коњаника. У писму мајору Митесеру Карађорђе наводи да је у борбама код Баточине убијено 143 јаничара.¹⁰ То-

⁷ Л. Арсенијевић-Баталака, наведено дело, стр. 126. По Арсенијевићу устанике на Липару је водио кнез Крагујевачке нахије Теодосије Филиповић из Кнића, а не Теодосије Маричевић из Јасичке кнежевине.

⁸ Л. Арсенијевић, наведено дело, стр. 127. По Баталаки, војску ка Баточини су водили Хусеин Ганић и Јусуф Климентић.

⁹ Л. Арсенијевић, наведено дело, стр. 127. Наводи се да се Карађорђе са 300 коњаника и 4-500 пешака појавио код Баточине.

сун-ага, вођа јаничара, се једва спасао са око 200 коњаника, док му је сва пешадија побијена. Његов коњ се саплео у Кијевском потоку, па се на другом коњу спасао бекством. Његовог коња устаници су поклонили Карађорђу. У борби је задобијен велики плен у оружју, одећи и муницији. Заробљено је 9 турских застава, три панцира и 275 дугих пушака. У боју су погинули и Хусеин Ганић и Јусуф-ага Климентић. Од српских старешина Станоје Главаш је био рањен.¹¹ После победе Карађорђе се са војском вратио на Црни врх, где је припремао напад на Јагодину.

Резиме

Контрола Цариградског друма била је важна за обе зараћене стране. Јаничарима су биле од пресудног значаја јаке посаде у Јагодини и Ћуприји, као и прелаз преко Мораве, али без контроле друма у унутрашњости, због могућности проласка војске према Београду, контрола јужне границе није имала велики значај. Из тог разлога је и борба за јужну границу започета у Баточини.

¹⁰ *Први српски устанак (акти и писма) 1804-1808*, стр. 66.

¹¹ М. Вукићевић, наведено дело, стр. 67. Д. Јанковић, *Француска штампа о првом српском устанку*, Београд 1959, стр. 34. Наводи се, да је у борбама код Баточине погинуло око 400 Турака.